

ARENGUSTRATEEGIA RAPLAMAA AASTANI 2027

Sisukord

Sissejuhatus	3
Rapla maakond	5
Rapla maakonna üldine olukord	6
Väliskeskond	6
Trendid ja suundumused	8
Arengutingimused	8
Arengueeldused	9
Arenguprobleemid	10
Hetkeolukorra analüüs (SWOT)	13
Põhimõtted ja kavandatud areng	14
Arengupõhimõtted	14
Horisontaalsed väärtused	14
Visioon aastani 2027	15
Strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad	16
Arenguvaldkonnad, toimepiirkonnad ja tõmbekeskused	17
Arenguvaldkonnad	17
Toimepiirkonnad	23
Tõmbekeskused	23
Elluviimine	24
Arendusorganisatsioon, institutsionaalne koostöö maakonnas ja rahvusvahelisel tasemel	24
Tegevuste hindamise maatriks	24
Tegevuskava	25
Rahastamine	25
Eesmärkide tulemusindikaatorid	26
Tulemuste hindamine ja strateegia uuendamine	27
Lisad	27

Strateegias kasutatud mõisted	27
Strateegias kasutatud lühendid	29
Strateegia seos Eesti riiklike arengudokumentidega	29
Mõjud ja seosed läbivate valdkondadega	31
Maakonnakeskus Rapla	31

Sissejuhatus

Enamik Rapla maakonna majanduslikest, sotsiaalsetest ja demograafilistest probleemidest eeldab nende lahendamiseks pikemaajalist strateegilist ja erinevate osaliste kooskõlastatud tegevust. Seetõttu on vajalik, et püstitatud maakondlike eesmärkide saavutamiseks tehtavad jõupingutused ja investeeringud üksteist toetaksid.

Vajadus piirkonna arengut suunata eeldab strateegilise plaani olemasolu. Rapla maakonna arengustrateegia koostamise eesmärgiks on kokkulepitud põhimõtete alusel kavandada maakonna arengut suunavad eesmärgid, tegevussuunad ja raamid edasisteks tegevusteks.

Raplamaa aastani 2027 arengustrateegia:

- teadvustab maakonna arengueeldused, probleemid, arengusuunad ja edueesmärgid;
- võimaldab otstarbekamalt koondada ja suunata ressursse;
- loob sisendi erinevate maakondlike, valdkondlike ja institutsionaalsete arengudokumentide väljatöötamiseks;
- annab tuge ja pakub väljakutseid maakonna „arendusorganisatsioonile“;
- võimaldab eri huvigruppide koondamist maakonna arenguliste ühishuvide selgitamiseks, ühiste kokkulepete sõlmimiseks ja otsuste tegemiseks.

Et tegemist on maakonna arengustrateegiaga, siis on töö suunitlus ka vastavalt üldistav – maakonnakeskne. Strateegiadokumendis on esile tõstetud maakondlikku tähtsust omavad teemad ja käsitletud maakonnale omast probleematikat.

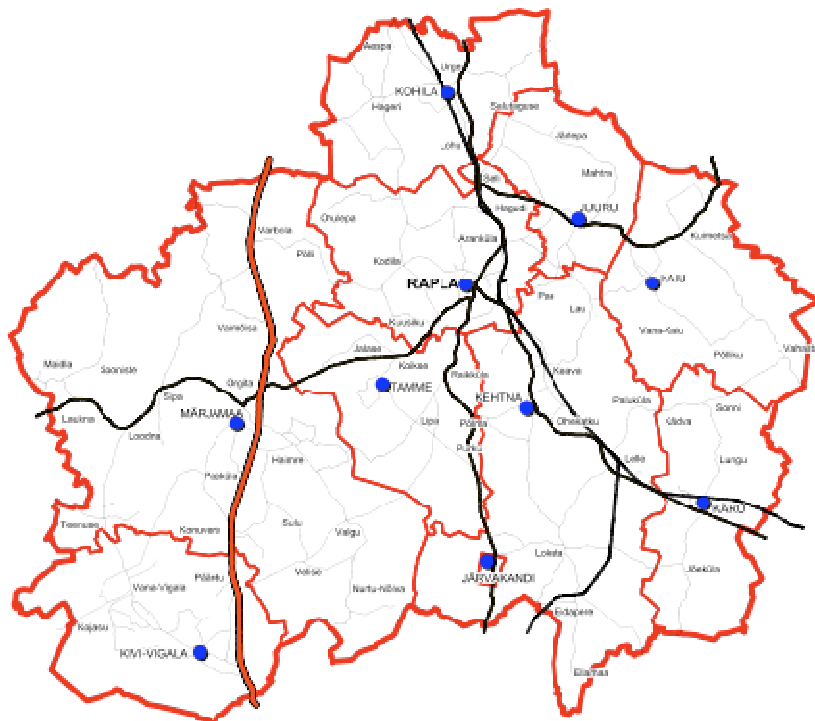
Arengustrateegia “Raplamaa aastani 2027” on aluseks maakonna valdkondlike strateegiate/arengukavade väljatöötamisel vastavalt allolevale skeemile.

KINDEL KÄEULATUS. RAPLAMAA

Koostatud strateegiadokument on maakonna omavalitsustele, ettevõtjatele, riigiasutustele ja kolmandale sektorile soovituslik, arvestamaks, milliste eluvaldkondade ja paikkondade arengut strateegia dokumendi alusel suunatakse.

Arengustrateegia teostamine sõltub eelkõige Rapla Maavalitsuse ja Raplambia Omavalitsuste Liidu suutlikkusest, kuid ka iga omavalitsuse, teiste avalike sektori asutuste ja erasektori motiveeritusest kavandatud strateegiat oma arengukavades ja plaanides järgida. Selleks vajab maakond tõhusat „arendusorganisatsiooni“ ja selleks

omakorda kõigi osapoolte kaasamise mehhanismi.

Rapla maakond

Rapla maakond asub Põhja- ja Kesk-Eestis. Raplambia naabriteks on Harju, Järva, Pärnu ja Lääne maakond.

Maakonnakeskus on vallasine linn Rapla. Rapla maakonnas on 1 vallasine linn, 3 alevit, 13 alevikku ja 264 küla. Rapla vallasine linn asub Tallinnast 53 km, Jõhivist 212 km, Tartust 157 km ja Pärnust 87 km kaugusel.

Maakonda läbivad mitmed olulised ühendusteel: Tallinn–Pärnu–Riia (Via Baltica) ja Tallinn–Viljandi maantee. Rapla on raudtee abil ühendatud Tallinna, Pärnu ja Viljandiga.

Rapla maakond on nii rahvaarvult kui ka pindalalt Eesti 7. maakond.

Maakonnas on 10 omavalitsust. Raplambiaal asuv Märjamaa vald on pindala poolest suurim Eesti omavalitsusüksuste hulgas. Enamuse maakonna rahvastikust moodustavad eestlased.

Rapla maakonna üldine olukord

Väliskeskond

Paljud Rapla maakonna arengut mõjutavad tegurid toimivad väljaspool piirkonna "haardeulatust", st sõltumata maakonna püüdlustest. Maakonna suhtes on selliseks väliskeskonnaks nii väljaspool maakonda Eestis kui ka kogu maailmas toimuvad majanduslikud, sotsiaalsed, demograafilised ja poliitilised suundumused. Areng saab toimuda (elatusase säilida või tõusta) regioonides, mis suudavad piirkonnale omastele arengueeldustele ja -tingimustele tuginedes väliskeskonna võimalusi haarata ja negatiivseid mõjusid leevendada.

Järgnevalt on esitatud Raplamaa arengut mõjutavad olulisimad strateegilise tähtsusega sotsiaal-majanduslikud jm suundumused.

Urbaniseerumine (prognoosi kohaselt kasvab Euroopa linnade rahvastik järgneva 40 aastaga ligi 10% võrra, samal ajal kui kogu rahvastik kahaneb). Jätkub Eesti rahvastiku ja aktiivsema majandustegevuse suurematesse linnapiirkondadesse koondumine ning kahanemine selle arvelt mujal.

Rahvusvahelise rände ja tööalase mobiilsuse kasv. Seeläbi võivad rahvusvahelise rände arvelt suureneda veelgi riigisisese arenguerinevused suuremate linnapiirkondade ja ülejäänud Eesti vahel. Teisalt tuleb arvestada, et demograafiliste trendide tagajärjel suureneb tööjõupuudus (sh nõudlus oskustööjõu järele) ka väljapool Eestit, mis soodustab selgelt tööjõu väljarännet muuhulgas ka Eesti suurematest linnapiirkondadest.

Jätkuv aeg-ruumiliste vahemaade vähenemine ja Euroopa ruumilise kokkutõmbumise tingimustes sõltub piirkondlik edukus aina enam aeg-ruumilisest sidustatusest muude piirkondade ja tuumaladega. Eesti piirkondliku arengu vaatenurgast on väga oluline, kuidas suudavad kõik tööjõuareaalid tagada endale paremad ruumilised ühendused Eesti siseselt ja üle piiri regioonidega (eriti Läänemere ruumis). Pikemas ajaperspektiivis parandab Eesti regioonide sidustatust lõunapoolsete lähiriikidega ka Rail Balticu valmimine, tõstes ennekõike trassikoridori jäävate Tallinna ja Pärnu tööjõuareaalide arengueeldusi.

Arvestades kogu Euroopas maapiirkondade majandusstruktuuri muutumist järjest sarnasemaks linnaregioonidega, võib eeldada ka Eesti maapiirkondades edasist ettevõtluse mitmekesisustumist ja suuremat orienteeritust teenindusmajandusele.

IKT tehnoloogia ja teenuste jätkuv areng. Arengu toel peaks ääremaa piirkondades paranema eri teenuste kättesaadavus, ettevõtete äritingimused ja võimalused ligipääsuks laiemale turule ning tööhõive tingimused läbi kaugtöö. Ka maapiirkondade jätkuv katmine kiire internetiühendusega järgmisel ELi eelarveperioodil aitab kompenseerida hõreasustusest ja suuremast ruumilisest vahemaast tingitud arengutakistusi ja mahajäämist linnapiirkondadest.

Enamikku Euroopat puudutav rahvastiku vananemise trend mõjutab kõige tuntavamalt sotsiaal-majanduslikke arenguväljavaateid hõredama asustusega ja aktiivse noorte väljarändega maapiirkondades. Samas võib oodata, et vanemaealiste vastulinnastumise trend hakkab ääremaa piirkondade rahvastiku vähenemist tulevikus senisest enam kompenseerima.

Kliimamuutused võivad teatud määral soodustada maapiirkondade põllumajandustootmist ja sellele tuginevat toiduainetööstust. Globaalne soojenemine peaks prognooside kohaselt soodustama parasvöötme saagikust ning teisalt laieneb põllumajanduseks ebasoodsate piirkondade ulatus, mis võib anda Eestile hea võimaluse saavutada maailma põllumajandus- ja toiduainetootmises suurem osa. Lisaks võivad nende arengute taustal soodsad konjunktuuritingimused, arvestades prognoositavat toiduainete hinnatõusu maailmaturul (20-30% kõrgemad põllumajandussaaduste hinnad), soodustada Eesti maapiirkondade põllumajandustootmise rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Samuti lähitulevikuks prognoositav energia- ja kütusehinna tõus maailmaturul võib takistada eelkõige perifeersematest keskustest kaugemal asuvate (maa)piirkondade arengut, pidurdades nende ruumilise ligipääsetavuse ning sidustatuse paranemist keskuste ja muu Euroopaga.

Kliimamuutuste ja loodusressursside pikaajalise üle-ekspluateerimise ajal toimuv suundumus „rohemajanduse“ eelisarendamisele ja roheliste infrastruktuuride arendamisele loob samuti edaspidi mitmeid täiendavaid eeldused uuteks ettevõtlusvõimalusteks ja töökohtadeks maapiirkondades, sealhulgas maapiirkondade ressursside tõhusamaks kasutuselevõtuks taastuvenergeetikas.

Prognoositav turistide külastatavuse kasv (sh võimaliku viisavabadus Venemaaga) turgutab eeldatavalt turismi- ja puhkemajandusettevõtete arengut, sh ka väljaspool suuremaid linnapiirkondi. Seeläbi kasvab ka mitmete era- ja avalike teenuste nõudlus kõigis tööjõuareaalides, eeskätt nende keskustes.

Pikaajaline üleilmne majandussurutus on loonud nn „uue normaalsuse“ tingimused majanduskeskkonnas, millega peavad lähiaastail jätkuvalt arvestama kõik Eesti regioonid oma arenguvõimaluste realiseerimisel. Seetõttu peavad kõik piirkonnad suutma oma arengut kohandada püsiva kõrge tööpuuduse, aeglasema majanduskasvu, tagasihoidlikuma tarbimise ning avaliku sektori võimaluste piiratusega majanduse elavdamisel ja piirkondlike arendusinvesteeringute teostamisel. See tingib vajaduse saavutada vähemaga rohkem ja tagada majanduskasv täiendavate töökohtadeta, seades ühtlasi uusi väljakutseid regioonide majandustegevuse orienteerumiseks kõrgemale tootlikkusele ja lisandväärtusele ning avaliku ja erasektori aktiivsemaks koostööks piirkondlikus arendustegevuses.

Suundumus mitmetasandilise valitsemise printsiibi (*multi-level governance*) tähtsustumisele, sh ELi ühtekuuluvuspoliitika elluviimisel loob soodsama pinnase nii horisontaalse (eri valdkonnapoliitikate ja omavalitsuste vahelise) kui vertikaalse (riikliku, maakondliku ja kohalike omavalitsuste vahelise) koostöö edenemiseks regionaalse arengu

suunamisel ning eri valdkonnapoliitikate tõhusamaks kaasamiseks regionaalpoliitika elluviimisesse.

Trendid ja suundumused

Rapla maakonda iseloomustavad olulisemad suundumused:

- Elanikkond väheneb ja vananeb;
- Noorte lahkumine õpinguteks ja muudel eesmärkidel jätkub;
- Laste arv koolieelsetes lasteasutustes kasvab;
- Palgatöötaja keskmine brutotulu kasvab;
- Pealinnaregiooni mõju tööandjana kasvab;
- Elukeskkond kallineb;
- Maakonna osatähtsus SKP-s väike aga stabiilne;
- Äriühingute arv kasvab;
- Põllumajandus suurmajapidastub;
- Põllumajandusettevõtete tulemused paranevad;
- Raamatukogudes lugejate arv stabiilne;
- Keskkonnateadlikkus kasvab.

Arengutingimused

Euroopa kontekstis võib Raplamaad iseloomustada kui suhteliselt ühekülgse majandusega põllumajandusregiooni. Võrreldes Eesti keskusregioonidega (Tallinn, Tartu, Pärnu), on uusi tegevusalasid ja ettevõtteid tekkinud vähe, väliskapitalile ei ole maakond osutunud atraktiivseks.

01.01.2014	Elanike arv	Pindala km ²	Rahvastiku tihedus inimest/km ²	Linnarahvastiku osakaal %
Rapla	34 442	2 979,71	11,6	38,5
Eesti	1 311 870	43 432,3	30,2	63,0
Rapla %	2,63	6,86	-	-

Allikas: Statistikaamet (maakonna linnarahvastik = Rapla linna, Kohila alevi, Märjamaa alevi ja Järvakandi alevi elanike arv)

Raplamaa arengustrateegia kavandamisel tuleb arvestada järgmiste tingimustega:

- 1) hõre asustus;
- 2) väga väikesed keskused sh maakonnakeskus;
- 3) asend Kesk-Eestis suure keskuse (Tallinn) mõjupiirkonnas;
- 4) primaarsektori suur osakaal majandusstruktuuris;

5) väheatraktiivne maine.

2012	Hõive			Osakaal ettevõtete üldarvust			Osakaal regionaalses SKPs		
	primaar-sektor %	sekundaar-sektor %	tertsiaal-sektor %	primaar-sektor %	sekundaar-sektor %	tertsiaal-sektor %	primaar-sektor %	sekundaar-sektor %	tertsiaal-sektor %
Rapla	11,3	31,7	57,0	26,8	9,4	63,8	14,7	28,6	56,7
Eesti	4,7	31,1	64,2	11,7	7,4	80,9	4,1	29,0	66,9

Allikas: Statistikaamet

Olulised maavarad maakonnas puuduvad. Samuti puudub maakonnas suurtööstus. Suuremad Raplamaa tööstusettevõtted liigituvad väike ja keskmise suurusega ettevõtete hulka. Maakonda läbivad rahvusvahelise tähtsusega Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica), maantee ja siseriikliku tähtsusega Tallinn-Rapla-Türi maantee ja Viljandi ning Pärnu raudtee, kuid tervikuna on Raplamaa transpordi- ja transiidialane tähtsus suhteliselt väike.

Teenuste osakaal majanduses on alla riigi keskmist, peamiselt on tegemist kohalikule turule orienteeritud jaekaubanduse ja olmeteenustega, samuti avalike teenustega. Ülejäänud osa majandusest moodustavad (sh kohalikel ressurssidel põhinev) puidu- ja toiduainetööstus ning mitmete teiste majandusharude väiketööstused. Endiste kollektiivmajandite ja -ettevõtete baasil on tekkinud väikesi metallitöökodasid ja ehitusettevõtteid, kuid nende osatähtsus majandusstruktuuris on jäänud väheoluliseks. Loodud on mõned turismiettevõtted, kuid enamiku Eesti regioonidega võrreldes on turismi atraktiivsus olnud seni tagasihoidlik.

Arengueeldused

- Raplamaa elanikkond võrreldes ida- ja läänepoolsete naabritega on suhteliselt püsiv ja küllalt kõrge regionaalse kindlustundega.
- Maakonnas paiknevad viljakad põllumaad, intensiivne põllumaade kasutus ja pikaajalised tootmiskogemused võimaldavad põllumajandustootmisel konkurentsieelist võrreldes paljude teiste Eesti piirkondadega.
- Asend riigi keskel pealinnaregioonis võimaldab kõikide teiste regioonide ja keskuste suhteliselt hõlpsat ning kiiret kättesaadavust töö ja kodu vahel liiklemisel, kaupade transpordil ja teenustega varustamisel.
- Arengueeldusteks saab pidada ka mitmekesiste oskustega, märgatavalt kasvanud mobiilsusega tööjõudu ja turvalist elukeskkonda.
- Maakonnas on hästi välja arendatud sotsiaalne infrastruktuur sh mitmekesine ning kvaliteetne haridusasutuste võrk.
- Kohalike omavalitsuste vahel on tihe koostöö.
- Kommunikatsioonide areng ja Tallinna lähedus tõstavad maakonna atraktiivsust eriti väärtusliku elukohana, aga ka investeerimiskohana.

- Kaasajastatavad mitmekesised ühendused Tallinna, Pärnu, ja Kesk-Eesti linnadega soodustavad regiooni tähtsuse kasvu. Looduskaunid maastikud ja puhas keskkond on heaks eelduseks talu-, kultuuri-, äri- ja muude turismiliikide arengule. Seetõttu võib Raplamaa üheks ruumiliseks prioriteediks pidada maakonna haakimisstrateegiat Tallinnaga ja maakonnakeskusest kaugemale jäävate alade sidumist arengukoridoriga (Rapla - Kohila) ning arengusõlmedega (Märjamaa-Orgita, Järvakandi, Kehtna, Vana-Vigala jt).

Arenguprobleemid

Raplamaa domineerivad majandusharud on nn maamajanduse osana põllumajandus ja sellega seotud väiketööstus ja -teenindus. Ettevõtluses on elujõulisemad keskused, maakonna äärealadel on nii ettevõtjate kui ka tegevusalade arv väike, piirdudes vaid avalike teenuste ja üksikute äriühingutega.

Kuna põllumajandus on jäänud Eestis väikseima tulususe ja keskmiste sissetulekutega majandusharuks, siis maakonna keskmised sissetulekud on riigi keskmistega võrreldes madalamad.

Maakonnas puuduvad suuremad linnalised keskused, kõrgkoolid ja uurimisasutused, seepärast on tagasihoidlik olnud uute tehnoloogiliste innovatsioonide levik. Noorem elanikkond lahkub suurematesse linnadesse, mõnikord ei jätku ettevõtetele lisaks kapitali puudumisele ka kvalifitseeritud tööjõudu. Tööstuslike traditsioonide nappusega on kaasnenud elanikkonna vähene ettevõtlikkus.

Maakonda ei peeta atraktiivseks investeerimiskohaks uutele innovaatilistele majandusharudele.

Kaugemates maapiirkondades on elanikkond kõrvale jäämas aktiivsest majanduselust, siirdudes naturaalmajanduslikele vormidele. Maakonna kui terviku majanduspotentsiaali väike maht viitab vajadusele pöörata ühe prioriteedina enam tähelepanu majanduse mitmekesistamisele ja arengute kvaliteedile.

Regiooni rahvusvahelised sidemed on seni jäänud tagasihoidlikuks ja enamasti on maakonnas pakutavad teenused siseriikliku tähtsusega.

Tööpuudus on kujunenud Raplamaa sotsiaal-majanduslikuks probleemiks. Vaatamata Tallinna lähedusele ületab töötuse määr riigi keskmist ja maakondade järjestuses kuulutakse kõrgema tööpuuduse tasemega maakondade hulka.

Töötuse määr (3 aasta libisev keskmine)

	2007-2009		2008-2010		2009-2011		2010-2012	
	%	<i>jrk</i>	%	<i>jrk</i>	%	<i>jrk</i>	%	<i>jrk</i>
Harju maakond	6,9	4	11,2	7	13,6	8	12,2	8
Kogu Eesti	8		12		14,4		13,2	
Rapla maakond	9,2	11	14,1	12	16,3	12	14,1	12

Allikas: Statistikaamet

Jrk – koht Eesti maakondade seas

Ka keskmiste palkade ja toimetulematuse osas kuulub Raplamaa Eesti maakondade viimase kolmandiku hulka. Võrrelduna läheduses asuva Tallinna võimalustega on elatus-tase siiski märgatavalt madalam ja kahtlemata üheks oluliseks tõukejõuks just nooremate inimeste väljarände puhul. Samuti ei kajasta maakonna keskmine tingimata elatustaseme ühtlast jaotumist, osades valdades peavad põllumajandus- ja teenindustöötajad leppima miinimumpalga lähedase töötasuga.

Keskmine brutopalk (EUR)

	2009		2010		2011		2012	
	bp	jrk	bp	jrk	bp	jrk	bp	jrk
Harju maakond	883	1	886	1	948	1	1001	1
Kogu Eesti	784		792		839		887	
Rapla maakond	641	7	596	14	662	10	674	12

Allikas: Statistikaamet

Jrk – koht Eesti maakondade seas

bp - brutopalk

Keskmine brutopalk (%), Eesti keskmine=100%, Harju keskmine=100%

	2009		2010		2011		2012	
	Eesti	Harju	Eesti	Harju	Eesti	Harju	Eesti	Harju
Rapla maakond	81,80	72,57	75,23	67,26	78,90	69,83	75,99	67,33

Allikas: Statistikaamet

Toimetulekutoetused inimese kohta (EUR)

	2009		2010		2011		2012	
	tt/el	jrk	tt/el	jrk	tt/el	jrk	tt/el	jrk
Kogu Eesti	8,98		15,45		17,98		15,86	
Harju maakond	4,17	1	9,89	3	12,04	4	10,48	4
Rapla maakond	15,12	11	24,78	12	28,96	12	25,55	12

Allikas: Statistikaamet

tt/el - toimetulekutoetused elaniku kohta

Jrk – koht Eesti maakondade seas

Suureks probleemiks maakonnas on suhteliselt kõrge 15-24-aastaste elanike arvu vähenemine, s.o noorte lahkumine oma kodupiirkondadest. Kogu maakonnas vähenes nende arv perioodil 2009-2013 955 noore ehk 15.6% võrra.

Noorte lahkumine (15-24-aastased)

	2009	2013	+/-	2009/2013 %
Juuru	268	232	-36	-13,43

KINDEL KÄEULATUS. RAPLAMAAL

	2009	2013	+/-	2009/2013 %
Järvakandi	191	172	-19	-9,95
Kaiu	284	207	-77	-27,11
Kehtna	930	694	-236	-25,38
Kohila	1085	931	-154	-14,19
Käru	121	92	-29	-23,97
Märjamaa	1179	1024	-155	-13,15
Raikküla	305	255	-50	-16,39
Rapla	1488	1316	-172	-11,56
Vigala	262	235	-27	-10,31
KOKKU	6113	5158	-955	-15,62

Allikas: Rapla maakonna rahvastiku analüüs

Probleemiks maakonna elanike arvu dünaamikas on ka 20-24-aastaste noorte vähenemine.

15-24 aastaste hulgas 20-24-aastaste arv maakonnas kokku vähenes 20-24 16,8% võrra. Paiksemad noortest naistest on olnud mehed, sest nende arv vähenes 12,6% ja naised 21,3% võrra.

Noorte lahkumine (20-24-aastased)

	2009	2013	%	sh	
	20-24-aastased	25-29-aastased		Mehed %	Naised %
Juuru	124	86	-30,65	-31,5	-29,8
Järvakandi	84	67	-20,24	-9,3	-31,7
Kaiu	152	115	-24,34	-8,6	-42,2
Kehtna	492	386	-21,54	-14,1	-30,5
Kohila	555	504	-9,19	-10,4	-7,8
Käru	66	45	-31,82	-32,3	-31,2
Märjamaa	585	472	-19,32	-10,2	-28,5
Raikküla	153	110	-28,10	-21,2	-35,6
Rapla	752	678	-9,84	-10,7	-8,9
Vigala	107	92	-14,02	-7,0	-22,0
KOKKU	3070	2555	-16,78	-12,6	-21,3

Allikas: Rapla maakonna rahvastiku analüüs

Regioonisisese arendustegevusega tegelevad Rapla maakonnas peamiselt maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakond, Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, Raplamaa Partnerluskoogu (LEADER tegevusgrupp), Raplamaa Omavalitsuste Liit, kohalikud omavalitsused, arendusorganisatsioonid (MTÜ-d, äriettevõtted).

Praegu on ettevõtluse ja regionaalarengu tugitegevuste osutamine harukondliku iseloomuga ja maakonna tasandil killustatud (arenduskeskus, maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakond, omavalitsuste liidu ning omavalitsuste strateegiline arendus- ja projektitegevus, ettevõtjate ühistegevus, kodanikeühendused jne.).

Väikestes piiratud ressursidena struktuuriüksustes ja organisatsioonides on madal haldussuutlikkus, vähene suurprojektkogemus ning osaline ülesannete/tegevuste dubleerimine või tegemata jätmine. Valitseb "lühivaateline pragmatism" (Raagmaa),

puudub arendustegevuse sünergiline efekt. Erinevate tegevuste/projektide tulemuslikkuse ja arendusmeetmete tõhususe kohta puudub ülevaade.

Vähene on koostöö avaliku, era ja kolmanda sektori vahel. Mitmed regiooni arenguks vajalikud tegevused ei ole otseselt kellegi ülesanne (ettevõtluse areng, paikkonna/regiooni/maakonna reklaam, mainekujundus, turundus, innovatsioonitegevus jms).

Hetkeolukorra analüüs (SWOT)

Tugevused:	Nõrkused:
Σ Kogu maakonnale suhteliselt hästi kätte-saadava Eesti peamise kasvukeskuse ja „rahvusvahelise värava“ olemasolu ja arengut stimuleeriv toime	Σ Liigne sõltuvus pealinna piirkonnast ja pendelrändest töökohtade ja teenuste tarbimisel + selle taustal kohapealsete võimaluste suhteline piiratus
Σ Maakonna asukoht: pealinnaregioon	Σ Üldtuntud arengumootorite nõrkus/ puudumine
Σ Maakonna mitmekeskuselisus	Σ Maakonna tagasihoidlik panus majanduskasvu ja majandustegevuse tootlikkus võrreldes Tln/Harjumaaga
Σ Arvestatav tööealise elanikkonna kriitiline mass ja võrdlemisi soodne demograafiline profiil võrreldes muu Eestiga	Σ Ettevõtluse arengule ja töökohtade loomisele suunatud arendustegevuse ebajärjekindlus
Σ Mitmekülgne väikeettevõtlus (tootmis-, teenindus-, põllumajandusettevõtted)	Σ Väheütlelev maine
Võimalused:	Ohud:
Σ Pealinnaregiooni soodne asend Läänemere arenguvööndis loob head rahvusvahelise konkurentsivõime eeldused, ennekõike Tallinn-Helsingi kaksiklinnana	Σ Pealinnaregioon takerdub suurema rahvusvahelise tähtsuse saavutamisel teadmismahuka majanduse keskuseks, pidurdades omakorda laiema piirkonna konkurentsivõimet
Σ Maakonna keskuste tugevnemine vastukaaluks pealinnaregiooni liiga ühesuunalisele tõmbejõule	Σ Intensiivse väljarände jätk maakonnast Tallinna suunas seab piirangud kohapealsele arenguvõimele
Σ Eluruumi kui ressursi kasutamine	Σ Maakondlike arendusinstituutide haldusvõimekuse langus
Σ Arvestatav agrotööstuslik ja puhke-majanduslik potentsiaal pealinnaregiooni varustamisel kohalikel ressurssidel baseeruva toodangu ja rekreatsiooni-teenustega	□
Σ Välisturismi hajutamine Tallinnast välja-poole	

Põhimõtted ja kavandatud areng

Arengupõhimõtted

Maakonna strateegiliste arengueelduste - hariduspotentsiaali ja infrastruktuuri kaasajastamine ning asukohaelduste kasutamine;

Keskendumine kvalitatiivsetele tingimustele (kvaliteetne tööjõud, nüüdisaegsed oskused, sidemed teadusasutuste ja ettevõtetega). See tähendab, et uute töökohtade loomine, uuettevõtlus, investeringud maakonda peavad valdavalt tuginema nimetatud eeldustel.

Ressursside suunamine vanade tegevusalade ja tehnoloogiate kaasajastamise kõrval "uue loomisele";

Piirkonnaspetsiifiliste ressursside kasutamisele suunatud tegevuste toetamine;

Maakonna arenguprojektidesse maksimaalselt erasektori esindajate (ettevõtjad) kaasamine;

Strateegias seatud eesmärkide realiseerimise tagamiseks (arendus)tegevuse süsteemsuse ja institutsionaalse võimekuse loomine - strateegiadokument ja teadvustatud tegevussuunad ei taga veel eeldatavate tulemuste iseeneselikku täitumist.

Horisontaalsed väärtused

Tegevuste elluviimisel prioriteetsetes valdkondades lähtutakse järgmistest läbivatest, nn horisontaalsetest väärtustest:

- elanike arvu kasv;
- ligipääs töökohtadele, teenustele;
- ettevõtluse, avalike teenuste areng ja uued töökohad;
- sisemiste piirkondade tasakaalustatud areng, tööjaotus ja koostöö;
- õppimisvõime, hariduse ja oskuste areng;
- maakonnale omaste traditsioonide elus hoidmine ja moderniseerimine;
- keskkonnasäästlikkus;
- arendustegevuse laiapõhjaline koostöö - maakondliku „arendusorganisatsiooni“ areng;
- uuenduslikkus ja kaasaegsus;
- kodanikeühenduste areng ja kaasatus;
- esteetiline välisilme.

Visioon aastani 2027

Rapla maakond säilib ühtse regioonina keskusega Rapla linnas¹. Maakond tervikuna on läbi eri piirkondade arengueelduste oskusliku kasutamise regionaalselt enam tasakaalustunud. Peamised sotsiaalmajanduslikud erinevused pealinnapiirkonna ja Raplamaa vahel on stabiliseerunud, väljaränne keskustest ja hõredalt asustatud piirkondadest on vähenenud ning vastupidise suunaga (tagasi)ränne on seda enam tasakaalustamas.

Maakonna edukas areng põhineb kohalike eelduste: mitmekesised oskused, hea teedevõrk, mitmekesine majandus, tugevad keskused ja kultuurilised traditsioonid - oskuslikul ja uuenduslikul kasutamisel.

Maakonnas on töökohad, teenused ja rahvastik tänasest enam koondunud maakonnakeskusesse ja teistesse maakonna suurematesse asulatesse. Arenevad Rapla - Kohila arenguvööndi ja Märjamaa arengusõlme ettevõtted ja infrastruktuur.

Kõigil maakonna elanikel on sõltumata elukohast elamisväärtus elukeskkond, ligipääs teenustele ja sobivatele töökohtadele ning meelepärasele tegevusele.

Elanike kasvav mobiilsus seob pealinnapiirkonna, maakonna ja maa-asustuse. Pendelränne ja kaugtöö võimaldavad osa inimeste jaoks ühitada maaelu töökohaga pealinnaregioonis. Maakonna põhja- ja keskosa on teadvustatud Tallinna lähedal asuva väärtusliku elukohana.

Keskustest kaugemal asuvad maapiirkonnad on hea elukeskkonnaga paigad. Maaelu koos hea e-ligipääsetavuse ja paindlike ühendusvõimalustega pakub turvalist, puhast ja avatud elukeskkonda, hariduse ja tervislike eluviiside väärtustamist.

Maakonna majandustegevus on rahvusvahelisem, teadmismahukam ja säästlikkusele ning innovatsioonile orienteeritud ning keskkond atraktiivne nii kodanikele, külastajatele, investoritele kui oskustöötajatele. Raplamaad saab iseloomustada eelkõige kui maamajanduse, roheline puhkuse ja klaasitööstuse piirkonda, kuid tulenevalt asendilistest eeldustest ja oskustöötajast on võimalik siin arendada väga mitmekesist tootmist.

Kohalikud kogukonnad kasutavad oma kultuurilis-ajaloolist pärandit oskuslikult, osalemaks aktiivselt kohalikus majandustegevuses, paikkondlikus arendustegevuses, teenuste osutamisel, väikeettevõtluses ja kogukondlikus isetegevuses.

Maakonna kohalikud omavalitsused, ettevõtted, organisatsioonid ja inimesed on organiseerunud liitudesse, ühendustesse ja seltsidesse. Toimib aktiivne osalus siseriiklikus ja rahvusvahelises koostöös ning tööjaotuses.

Koos pealinnaregiooniga on maakond võrdväärne osaline Kesk-Läänemere arenguvööndi (Stockholm, Tallinn-Helsingi, St Peterburg) rahvusvahelise konkurentsivõime kujundamisel.

¹ Vt Lisa

Strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad

Maakonna arengu kõige üldisem eesmärk on **terve, haritud, õppimisvõimekas, tegus ja jõukas elanikkond kvaliteetses elukeskkonnas.**

Raplamaa arengueeldustest ja vajadustest tulenevalt ning visiooni saavutamiseks on määratletud järgmised strateegilised eesmärgid ja tegevussuunad:

SE1: Majandusstruktuuri mitmekesistamine ja kaasajastamine;

SE2: Haridussüsteemi ja oskuste kaasajastamine;

SE3: Maakonnasisese ja -välise sidususe kujundamine;

SE4: Raplamaa eluruumi kui ressursi kasutamine;

SE5: Raplamaa atraktiivsuse tõstmine.

1. Majandusstruktuuri mitmekesistamiseks ja kaasajastamiseks rakendatavad meetmed peavad tagama:

- kohalikel arengueeldustel ja ressurssidel põhineva aktiivse uusettevõtluse;
- investeringute, sh väliskapitalil põhinevate investeringute liikumise maakonda;
- uute tegevusalade ja tehnoloogiate siirde maakonda;
- kohalike ressursside lisandväärtustamise ja tootmisprotsesside muutumise ajumahukamaks;
- uute töökohtade loomise.

2. Haridussüsteemi ja oskuste kaasajastamiseks rakendatavad meetmed peavad tagama:

- kaasaja majandusnõuetele vastava haritud, kaasaegsete oskustega, motiveeritud tööjõu olemasolu;
- võimaluse töötajatel valutult siirduda ühest ettevõttest (asutusest), tegevusalalt ja kutsealalt teise (tööturu paindlikkus, tulenevalt kaasaja majanduse turbulentsest iseloomust);
- töötuse vähenemise ja heitunud inimeste tööturule taastoomise.

3. Maakonna-sisese ja -välise sidususe kujundamiseks rakendatavad meetmed peavad tagama:

- vahemaadest tingitud töökohtade puuduse ja tööjõu puuduse vaheliste ebakõlade vältimise (ja seega ka võimalikele investoritele piisava tööjõu olemasolu tagamise);
- maakonna majandusliku (sh tööalase ja teenindusliku) seotuse Tallinnaga, parandades seeläbi maakonna strateegilist asendit ning ühtlasi looma võimaluse asutuste, ettevõtete ümberpaiknemiseks ja rahvastiku rändeks Raplamaale.
- parema teenuste kättesaadavuse hõrealadel (kus erasektori teenindusobjektide rajamine ei ole äriiselt ning avalike teenuste rajamine kulude ja kvaliteedi mõttes otstarbekas);
- võimaluse käsitleda maakonda majandusliku ja hõive mõttes tervikuna;
- kodanikuühenduste kui avalike teenuste osutamise partnerite tegutsemisvõimekuse ja elujõu suurenemise;
- naabermaakondadega koostöö tugevdamise;
- Läänemere piirkonna piiriülese sidustatuse ja koostöö tugevnemise.

4. **Raplamaa eluruumi kui ressursi kasutamise sisuks on** väärtuslike elupaikade määratlemine ja energiasäästliku eramuehituse soodustamine Rapla-Kohila maanteekoridoris ja muudes piirkondades.
5. **Raplamaa atraktiivsuse tõstmiseks rakendatavad meetmed** peavad ligitõmbavamaks muutma maakonna külustuskeskkonda, soodustama investeeringute, siseturistide liikumist ja inimeste rännet maakonda. Tegevussuunaga kaasneb ka meeldivam elukeskkond maakonna elanikele.

Arenguvaldkonnad, toimepiirkonnad ja tõmbekeskused

Arenguvaldkonnad

Ettevõtlus, arendus- ja tugistruktuurid

Rapla maakonna majanduse tugevuseks on väikeste ettevõtete rohkus ja mitmekesisus. Varem domineerinud suurpõllumajandusest on kujunenud kaasaegse tehnoloogiaga maamajanduse osana efektiivne põllupidamine ja loomakasvatus.

Tänu Rapla maakonna arendus- ja tugistruktuuride (*arendusorganisatsioon*) rahvusvahelistele kontaktidele ja koostööle on maakonna ettevõtlusse kaasatud ulatuslikult väliskapitali. Olulist kohta on omandandamas kõrgtehnoloogiline tootmine, mille eelduseks on kvalifitseeritud tööjõud, arvestatava haridus- ja arenduspotentsiaali olemasolu.

Tihe koostöö ülikoolide, haridus- ja arendus- ning tootmisstruktuuride vahel aitab kaasa piirkonna targale spetsialiseerumisele ja paneb aluse kvalifitseeritud tööjõu kutse- ja täiendusõppeks.

Maakonnas puuduvad oma tegevusvaldkonnas olulist mõju omavad teadusasutused, kuid on olemas mitmed väiksemad teadus- ja arenduskeskused - Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu, Kuusiku Katsekeskus, Sadolin AS.

Konkurentsipüsimiseks tuleb luua täiendavaid võimalusi arendustegevuseks väikeettevõtluses.

Jätkub riigis ainulaadne klaasitootmine Järvakandis, kus on tekkimas omanäoline *klaasiklaster*.

Soodsas investeerimiskliimas arenevad edasi ka Rapla teised traditsioonilised tootmis- harud (keemia-, puidu- ja toiduainetetööstus jt) ning ehitus ja transport. Maakonna ettevõtete ekspordipotentsiaal on paranenud.

Pealinnaregiooni lähedusest tingitult on maakonnale olulised majandusvaldkonnad ka turism (*roheline puhkus*), kaubandus ja mitmesugused isikuteeninduse valdkonnad. Kõrgendatud nõudlus teenindussektorile võimaldab elanikele tööhõivet, mis loob eeldused elatustaseme tõusuks.

Keskkonnateadlikkus, mis tuleneb elanikkonna suhteliselt kõrgest haridustasemest, sunnib ettevõtjaid üha rohkem järgima puhta tootmise põhimõtteid ja pöörama suuremat tähelepanu keskkonnakaitse- ja tööohutusnõuete järgimisele.

Raplamaa ettevõtjad peavad valmis olema jätkuvaks globaliseerumiseks, turumuutusteks ja ka konkurentsi suurenemiseks Euroopa ühises majandusruumis. Ettevõtluskeskkonna kallinemine ja tugevnev konkurents sunnivad spetsialiseeruma ja koostööle. Kohalike ettevõtete vähene kapitaliseeritus ja väliskapitali juurdevool muudavad väiketootjate toimetuleku küsitavamaks ning annavad eelise suurematele ettevõtetele.

Piirkonna konkrentsis püsimise eesmärgil on vajalik pidevalt tugevdada ja mitmekesistada ettevõtluse tugisüsteemi, sh Rapla, Märjamaa ja Kohila ettevõtlusalade arengut, toetada maakonna ettevõtete vahelist koostööd ning luua ja hoida ettevõtete partnerlussuhet kohaliku omavalitsusega.

Maamajandus

Maamajandus on väljaspool suuremaid linnu tegutsevate majandusüksuste süsteem ehk maal töötavate ettevõtete, asutuste ja ühenduste omavahelised seosed, mida on loomulik käsitleda halduslikult maakondade ja valdade kaupa, ent ka omavahel seotud tootmisahelate kaupa, mis võivad hõlmata mitut valda ning linnades asuvaid majandusüksusi (kauplused, liha-, piimakombainid jms).

Põllumajandus on üks maamajanduse harusid, peale põllumajanduse hõlmab maamajandus veel maal toimivat metsandust, tööstust, teenindust, pangandust, jahindust, puhkemajandust, turismi ja muid harusid, mille osatähtsus on põllumajanduse kõrval kiiresti kasvamas.

Rapla maakond on piirkond, kus on väga head võimalused maamajanduse mitmekesistamiseks.

Eri tootmis(tegevus)tüüpi ettevõtted tekkisid maamajandusse seoses traditsiooniliste põllumajandustootjate struktuurimuutustega.

Maamajanduses hakati ettevõtluse mitmekesistamisest rääkima seoses traditsiooniliste maaettevõtlusvaldkondade konkrentsivõime langusega globaliseerivas turumajanduses, kus turule jõudmine ja seal püsimine oli muutunud paljudele ettevõtjatele raskeks.

See tingis vajaduse osal põllumajandustootjatest mõelda teistele elualadele, mida saaks teostada maapiirkonnas ning võimaldaks elatist oma perekonnale.

Erinevad kohalikku ressursi kasutavad maamajanduse tegevusvaldkonnad (mahepõllumajandusest ohustatud tõugu või eksootiliste loomade pidamisest, käsitöö ja turismini) aitavad otseselt kaasa maakonna arengule ja piirkondade arenguerinevuste vähendamisele. Maamajandus on üheks peamiseks võimaluseks majandustegevuseks või riskide vähendamiseks ühele tootmissuunale toetumisest keskustest kaugemates piirkondades. Maaettevõtluse mitmekesistamine eeldab uute ideede sündi ja nende ideede elujõulist rakendumist.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

Inimeste ja organisatsioonide kaasaegse tulemusliku suhtlemise olulised vahendid on kvaliteetsed sidekanalid, nüüdisaegne tehnoloogia ja tarkvara.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia on oluliselt muutnud keskkonda, kus me elame. Üha suurenevad suhtlusvõimalused tehnoloogiliste lahenduste vahendusel ja määratu teabehulga olemasolu Internetis võimaldavad sellele teabele ligi pääseda väga suurel hulgal inimestel sõltumata nende geograafilisest paiknemisest. Infoühiskonna arendamise edasiste sammude kavandamisel peab olema vastutustundlik ja tark, et mitte tekitada või

suurendada ebavõrdsust ühiskonna liikmete vahel ega riivata isikute privaatsust ja põhiõigusi.

Kuigi infoühiskonna toimimise eelduseks olevad sidelahendused on enamikus maakonna piirkondades kättesaadavad, on siiski paikkondi (eriti hõredama asustusega maapiirkondades), kuhu kaasaegne internetiühendus ei ole veel jõudnud.

Maakonnas tingimuste loomine infoühiskonnas osalemiseks eeldab ühelt poolt, et inimestel on võimalik kasutada digitaalset teavet ja omavahelise suhtlemise võimalusi erinevate tehnoloogiliste lahenduste ehk kanalite kaudu, ja teiselt poolt, et inimesed oskavad ja tahavad kasutada loodud võimalusi ning on motiveeritud infoühiskonnas aktiivselt osalema.

Kuigi internetikasutajate osakaal Eestis on Euroopa keskmisest kõrgem, ei saa jätta tähelepanuta asjaolu, et Rapla maakonnas on täna ca 25% 16-74-aastastest interneti mittekasutajad.

Interneti mittekasutajate seas on valdavalt vanemaealised, väiksema sissetuleku ning madalama haridustasemega inimesed, kelle peamine interneti mittekasutamise põhjus on oskuste puudumine. Kuna juba täna on enamik töökohti ja teenuseid (sh nt sotsiaalhoolekande ja tervishoiu vallas, mille tarbijaskond on eelkõige vanemaealised) IKT-põhised, ohustab arvuti ja interneti mittekasutamine nende inimeste jaoks teenuste kättesaadavust, ühiskonda kaasatust, võimalusi töökohta leida või säilitada, enesetäiendamist ning heaolu suurendamist.

Tehnoloogiamahukuse suurendamine majanduses eeldab, et ettevõtted saavad kasutada ja kasutavad tootlikkuse ja konkurentsivõime tõstmiseks IKT-d ning kohandavad oma ärimudeleid ja juhtimismeetodeid vastavalt uutele tehnoloogilistele võimalustele.

Avaliku sektori muutmine isikukeskseks, läbipaistvaks ja tõhusalt toimivaks, on vajalik ühelt poolt, et riigi- ja omavalitsuste asutuste haldustoimingud on efektiivsed, lihtsad ja läbipaistvad, ja teiselt poolt, et inimestele ning ettevõtetele teenuste osutamiseks ja ametkondliku koostöö efektiivsemaks korralduseks kasutatakse ühtset teenusteruumi.

IKT areng loob uued võimalused kvalifitseeritud tööjõu kasutamiseks, elektroonilise äritegevuse arenguks, kõrgtehnoloogiat tootvate firmade ja inimeste, sh erivajadustega elanike kaasamiseks.

Teed ja arengukoridorid

Maakonna olulisimad maanteed on järgmised: Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica), Tallinn-Rapla-Türi (15), Rapla-Märjamaa (28), Märjamaa-Koluvvere (29), Rapla-Järvakandi-Kergu (27) ja Kose-Purila (14).

Via Baltica, mis ühendab Märjamaa piirkonda Tallinna ja Pärnuga, on tuntud Balti riike ühendava maanteena, mis kulgeb põhja-lõunasuunaliselt Helsingist Berliini läbi Eesti, Läti, Leedu ja Poola. Via Baltica on sotsiaal- ja majandusruumi oluline telg, mis ühendab Eesti ühelt poolt Läti, Leedu ja Poola kaudu Kesk- ja Lääne-Euroopaga, teiselt poolt Põhja-Euroopaga, eelkõige Soome ja Rootsiiga.

Tallinn - Rapla - Türi maantee läbib maakonna kõige tihedamalt asustatud piirkonna ja ühendab maakonna kesk- ning idaosa (sh maakonnakeskust Raplat) Eesti pealinna - Tallinnaga ning annab ka väljapääsu ida- (Rakvere, Narva) ja lõunasuunas (Viljandi, Tartu, Võru).

Tallinn - Rapla - Türi maantee Tallinn - Rapla lõigu (*Rapla arengukoridor*) läbitavusest ja usaldusväärsest sõltub suurel määral Rapla osalemine pealinnaregiooni arengutes ning maakonna kättesaadavus riigis ja rahvusvahelises suhtluses.

Rapla - Märjamaa maantee ühendab omavahel kahte maakonna pealiini ning annab ka väljapääsu lääne suunas (Märjamaa - Koluvere) Haapsallu, Virtsu, Saaremaale ja Hiiumaale.

Maakonna riigisiseseid nii põhja-lõuna kui ka ida-lääne suunalised ühendused loovad eeldused inimeste arvu säilimiseks ja asustussüsteemi stabiliseerimiseks regioonis. Vähetähtis pole asjaolu, et maakonnaväliste ühendusteedega liitumise tulemusena luuakse paremad eeldused rahvastiku koondumise pidurdamiseks Tallinna. Selle taustal avaneb maakonnal võimalus aktiveerida oma koostööd lähialadega ja tihendada kontakte praktiliselt igas suunas.

Maakonna bussitransport tagab elanikele ühtse liinivõrgu ja piletisüsteemi ning kooskõlastatud sõiduplaanide alusel majanduslikult tõhusa maakonnasisese ühistransporditeenusega võimalikult hea ligipääsu maakonnakeskusele (sh busi- ja raudteejaamadele), keskustele, koolidele, töökohtadele ning erinevatele sotsiaal- ja elukondlikele teenustele.

Avatuse seisukohalt oluline rahvusvaheline lennu- ja laevaliiklus maakonna jaoks käib, tänu soodsale asendile, eelkõige läbi Tallinna lennujaama ja sadama.

Väikelennukite vastuvõtu ja lendude teenindamiseks arendatakse välja Kuusiku lennuväli.

Raudtee areng maakonnas seondub ennekõike kiire ja mugava reisijateveo korraldamisega maakonda läbival Tallinn - Rapla - Viljandi ja Lelle - Pärnu trassil.

TEN-T (Trans-European Transport Network) võrku kuuluva Euroopa laiusel Rail Baltica raudteetrassi valmimisega ja Rapla peatuse väljaehitamisega kasvab maakonnakeskuse tähtsus oluliste teede sõlmpunktina. Regionaalrongiliikluse käivitamine Rail Baltica trassil ja vastavate peatuste loomine parandab oluliselt lisaks Raplale ka Järvakandi ja Kohila keskuste arengutingimusi ja ühendusi Tallinna, Pärnu ja Riiaga.

Haridus

Hariduse omandamise võimaluste mitmekesisus ja hea kättesaadavus on maakonna elanike sidususe üks olulisi aluseid. Kõigi haridusasutuste arendamine sõltumata nende omandivormist on maakonna prioriteediks, mille alusel luuakse eeldused õppimise kujunemisel elamisviisiks. Tihedad sidemed kõigi tööturu osalistega loovad soovijatele eeldused kvaliteetse hariduse omandamiseks ning suurendavad inimeste konkurentsivõimet tööturul.

Maakonnas on kõikidele sihtgruppidele kättesaadav mitmekesine ja kvaliteetne kutseõpe, mille baasil on tagatud täiskasvanute ümber- ja täiendusõpe.

Kehtna ja Vana-Vigala *kutsehariduskeskused* koos oma *kompetentsikeskustega*, mis teenindavad kõrgtehnoloogilist tootmist ja arenenud teenindussektorit, on tihedas koostöös (Tallinna, Tartu) ülikoolidega ja oma rahvusvaheliste partneritega.

Maakonna kutsehariduskeskused pakuvad perspektiivset alternatiivi gümnaasiumiharidusele.

Gümnaasiumiharidus on suunatud edasiõppida soovijatele. Rapla, Kohila ja Märjamaa gümnaasiumide ja ülikoolide ning teiste partnerite tihe koostöö annab kvaliteetse

hariduse, mille tase kindlustab võimaluse astuda parimatesse ülikoolidesse või kutseõppeasutustesse.

Alushariduses on tagatud lastele aasta enne kooli riiklikult tasustatud lasteaiakoht. Lasteaedade füüsiline keskkond on paranenud. On loodud erinevaid valikuvõimalusi munitsipaal- ja eralasteaedadena ning sotsiaalteenusena (lastepäevahoid).

Õpilaste arvu vähenemise (1998.a maakonnas 6213 õpilast, 2014 - 3784) ja koolide sulgemise (1998.a 31 kooli, 2014 - 20 kooli) järel on selgunud jätkusuutlikud põhikoolid ning neid toetatakse riiklikul ja munitsipaaltasandil. Koolides on tagatud õpilase igakülgne areng, tööle on rakendatud tugisüsteemid. Õpilastele on tagatud kutsesuunitlus ja karjäärinõustamine. Kodu ja kooli vahel on ühistel väärtustel põhinev partnerlus.

Maakonna keskses asub erivajadustega laste kool koos lasteaiaga. Asutus on kujunenud maakonna erivajadustega laste/õpilaste, lapsevanemate, õpetajate nõustamiskeskuseks. Alushariduses on sobitus- või erirühmad loodud vähemalt kolme piirkonda.

Huviharidus on administratiivseid piire ületav ja kõigile kättesaadav sõltumata elukohast. Huvialaõpe on võimalusel integreeritud üldhariduse õpingutega. Laste huvikoolidel on valmisolek koolitada ka täiskasvanuid.

Noorsootöö ja erinoorsootöö valdkonnas soositakse noorte omaalgatust, erinevate koostöövõrgustike kaasabil luuakse paremaid tingimusi noortele õppe- ja töövälise aja sisukaks veetmiseks.

Järjest kasvav konkurents tööturul sunnib inimesi elukestvatele õppele. Maakonna kutseõppeasutused, eraalgatuslikud rahvaülikoolid ja koolitusasutused pakuvad võimalusi töö kõrvalt õppimiseks ja konjunktuurinõudeid rahuldava hariduse omandamiseks.

Kultuur ja sport

Rapla on ainulaadsete väikefestivalide, laulupidude, spordiürituste maakond. Siin paiknevad Juuru ja Hageri kihelkonna muuseumid (peamine struktuuriüksus Mahtra talurahvamuseum) ja 3 väikemuuseumit - Sillaotsa talumuuseum, Järvakandi klaasimuuseum ja Hageri muuseum, Raplamaa kaasaegse kunsti keskus jt. Kultuuri- ja rahvaspordikeskuseks on kujunenud Rapla Sadolin spordihoone.

Maakonna visiitkaartideks on Rapla kirikumuusika festival, Varbola puupäevad, Rahvusvaheline suuremõõtmelise keraamika sümposium, maakondlikud rahvakultuuripäevad, erinevad teatriprojektid ja mainekad spordi-sündmused: Raplamaa liikumissari (sh Paluküla rattamaraton, Raplarull, Rapla-Kehtna rahvajooks, Alu suurjooks), võistlustantsu võistlused, pallimängude (korvpall, võrkpall, jalgpall jt) Eesti meistrivõistlused, vibuspordi võistlused, tehnikaspordi võistlused jt.

Maakond on oma kultuuritaustalt väga mitmekesine - siin on segunenud maa- ja linnakultuur, pärimus- ja massikultuur, erinevate kihelkondade ja maakondade traditsioonid.

Raplamaale on lähtuvalt tema kirjust ajaloost iseloomulik keskmisest suurem kultuuriline mitmekesisus. Raplamaa ei ole üks kultuuripiirkond, vaid erinevate kultuuri-kantide - Kullamaa, Nissi, Märjamaa, Vigala, Hageri, Rapla, Juuru, Türi ja Vändra kihelkonnad - kogumik, kus on igast kandist midagi. Aastakümneid koos tegemist on tekitanud

kultuurikeskkonnas siiski omalaadse väärtusliku ühisosa ja Raplamaa eristub selgelt oma naabritest.

Täheldatav on traditsiooniliste külapidude populaarsuse tõus. Oluline roll kultuuritraditsioonide säilitamisel ja arendamisel on mittetulundussektoril. Aktiivselt tegeldakse isetegevusega laulukoorides, näiteringides, tantsurühmades.

Erinevaid kultuuri tarbimise võimalusi pakuvad ja teatrietendusi vahendavad huvilistele maakonna rahvamajad.

Suviste kontsertide, kasvava osalejaskonnaga rahvamuusikasündmuste jm ürituste toimumiskohaks on suuremad ja väiksemad laululavad. Lisaks oma põhifunktsioonile toimivad muusika-, aga ka muude ürituste paikadena veel kirikud.

Levinumad näituste toimumise kohad on Raplamaa Kaasaegse Kunsti Keskus, Rapla Keskraamatukogu, Rütmani Galerii Raplas, Rapla haldushoone fuajee.

Hästi toimib maakonna raamatukogude võrgustik, täites maapiirkondades ka mitmeid teisi funktsioone (kooskäimis- ja suhtlemiskohad).

Soodustatakse iseseisvat spordiharrastust, milleks omavalitsused rajavad rahvaspordi-rajatisi.

Maakonnas on olemas kauaaegsete traditsioonidega hästi toimiv spordisüsteem. On olemas aastaringne koolinoorte ja täiskasvanute spordiürituste kalender. Maakonna hea spordibaaside võrk annab inimestele võimaluse tegelda erinevate spordialadega. Omavalitsused toetavad maakondlike ja kohalike spordiürituste läbiviimist. Erinevate spordiüksuste (spordiliit, spordiklubid) vahel on olemas koostöö. Puuetega inimeste sporditegevus on hoogustunud, spordibaasides pakutakse neile soodustustega teenuseid. Süsteemselt tegutsevad maakonnas spordiveteranid.

Sotsiaalne turvalisus

Elanikkond on majanduslikult kihistunud. Rahvastiku vananemine, negatiivne iive ja elukallidus on suurendanud nõudlust mitmekesiste ja kvaliteetsete tööturul osalemist toetavate jt sotsiaalteenuste järele.

Inimesed väärtustavad tervist. Elanikele on tagatud tervishoiuteenuste kättesaadavus tööhõives püsimiseks ja hõivesse naasmiseks. Korrastatud tervisekeskused tagavad kättesaadavad ja mitmekülgsed esmatasandi teenused. Tegeldakse ennetustööga läbi tervisedendusliku tegevuse.

Maakonnas on hea munitsipaal- ja erahoolekandeesutuste võrk. Hoolekandega seotud asutused toovad maakonda inimesi ja seda nii elanikena kui teenindava personalina. Kaunis loodus ning turvaline keskkond annavad võimaluse vanadekodude ja muude hoolekandeesutuste arendamiseks. Ravipersonali vajaduse katab Tallinna lähedus, samuti soodustab teenuste arengut Rapla haigla olemasolu.

Jätkub keskkonna kohandamine puuetega inimeste vajadustele vastavaks. Vanglast vabanenud inimeste kiiremaks taaslülitumiseks ühiskonda on ellu rakendatud tugi-teenused ning kuritegevust ennetavad abinõud.

Sujub kohalike omavalitsuste ja haridusasutuste koostöö töötukassaga töötute ja tööturu riskirühmade tööhõives osalemise suurendamiseks. Tööturu teenused on kaasajastatud, leitud on lahendused töötuse vähendamiseks, sh pikaajaliste töötute ja puuetega inimeste hulgas.

Jätkatakse lastele ja peredele turvalise elukeskkonna loomist ja nendele vajalike tugi-teenuste rakendamist. Toimib varajase märkamise süsteem.

On kujunenud hea sidusus ja koostöö sotsiaal-majanduslike võrgustike vahel. Sotsiaalne kaitse on tagatud kõikidele elanikkonna abivajajatele gruppidele.

Inimese põhilised vajadused, mis asustuse ning – laiemalt võttes – ruumi kujunemist mõjutavad, on elukohta, töökoha, hariduse, teenuste ja vaba aja veetmise võimaluste kättesaadavus. Lisaks sellele mõjutavad inimeste ruumikäitumist ka liikumisvõimalused, valikuvõimaluste mitmekesisus jms.

Toimepiirkonnad

Eesti hajalinnastunud ruum jaguneb toimepiirkondadeks, milles sees toimub valdav tööealise elanikkonna igapäevane liikumine seotud süsteemis „elukoht – töökoht – igapäevased teenused“.

Vastavalt Siseministeriumi tellitud ja Statistikaameti koostatud “Toimepiirkondade määramise raportile” asub Rapla maakonna territooriumil kolm toimepiirkonda. Suurim neist on **Rapla**, mille rahvaarv on 14510 elanikku. Rapla erineb teistest maakonnakeskustest selle poolest, et linna ümber ei teki tugevat linnastut, vaid suurem osa Raplaga seotud kante kuulub keskuse siirdevööndisse. Põhjuseks on siin Tallinna tugev mõju – palju kantides hõivatuid liigub tööle pealinna. Rapla kõrval on väiksema kohaliku toimepiirkonnana oluline veel **Märjamaa** (6054 elanikku). Peaaegu pool maakonna territooriumist jääb **Tallinna** mõjualasse. Kõige tugevamalt on Tallinnaga seotud Kohila ümbrus: Hageri, Hagudi, Kohila, Härgla ja Rabivere kandid on pealinna lähivööndi osad.

Tänaeni ei ole toimepiirkondade kujundamisega teadlikult tegeldud. Toimepiirkonnad ning nendevahelised ühendused peaksid aga kujunema piirkondade pikaajalise arengu lähtekohtadeks.

Tõmbekeskused

Vastavalt 2010.a. koostatud Raplamaa keskuste arengustrateegiale on Rapla maakonnas neli olulist tõmbekeskust, sh

- ∑ **Rapla vallasisene linn** kui maakonnakeskus;
- ∑ **Kohila alev** – mõjupiirkond ulatub Harjumaa Saku ja Kernu valdade piiriäärsetesse küladesse;
- ∑ **Märjamaa alev** – mõjupiirkond ulatub Läänemaa Kullamaa valla küladesse;
- ∑ **Järvakandi alev** - kui kõige väiksema keskuse mõjupiirkond ulatub Pärnumaa Vändra valla piiriäärsetesse küladesse, Kaisma valda. Järvakandi on nelinurgas Viljandi – Türi – Rapla – Pärnu Vändra kõrval teine suurem asula ligi 1000 km² mõjualaga.

Nimetatud tõmbekeskused paiknevad maakonnas geograafiliselt suhteliselt ühtlaselt, kattes oma mõjupiirkondadega peaaegu kogu maakonna territooriumi. Lisaks asuvad Järvakandi, Rapla ja Kohila ühel joonel maakonna olulisemas arengukoridoris. Arvestades vahemaid moodustavad nad samuti loogilise süsteemi koos naabermaakondades asuvate keskustega.

Need neli asulat on põhilisteks maakonnasisese pendelrände sihtkohtadeks, kuhu käiakse kooli, tööle, vaba aega veetma, tarbima avalikke või erateenuseid. Kõikides keskustes on haridusasutused, perearstikeskused, riiklikud päästekomandod, kultuuriasutused, hoolekandetasutused, nn vedavad ettevõtted jt. Kõik keskused on praegu ja suure tõenäosusega ka tulevikus vallakeskused.

Ühtlasi on Rapla, Kohila, Märjamaa ja Järvakandi maakonna olulised ajalooliselt väljakujunenud profiiliga kasvukeskused.

Elluviimine

Arendusorganisatsioon, institutsionaalne koostöö maakonnas ja rahvusvahelisel tasemel

Strateegia elluviimisel saab Rapla maakonnas arengumootoriks traditsiooniline kolmik - Rapla Maavalitsus kui riigi esindaja, Raplambia Omavalitsuste Liit (ROL) kui maakonna kohalike omavalitsuste esindaja, Raplambia Arendus- ja Ettevõtluskeskus (RAEK), need kujundavad ka maakonna võrkstruktuuri tuumiku. Tuumikasutustel on vajalik vastavalt strateegia juhistele kaasajastada oma arengudokumendid ja luua võimalused juhtivspetsialistide koolituseks.

Vajalik on ka oluliselt laiendada Raplambia koostöösidemeid nii Läänemere regioonis kui ka kaugemal. Tähtsal kohal on Rapla maakonna institutsioonide aktiivne osalemine Euroopa Liidu programmides ja tihe koostöö partner-organisatsioonidega teistest riikidest. Koostöösidemete arendamisel kasutatakse vajadusel *vahendajaid* (naabermaakonnad, Tallinn).

Strateegia elluviimise edu sõltub maakonna arendusspetsialistide (arendusorganisatsioon) kvaliteedist ning kõigi maakonna asutuste, ettevõtete, organisatsioonide ja mittetulundussektori koostööst ning osalemisest rahvusvahelistes programmides ja erialaorganisatsioonide tegevuses.

Tegevuste hindamise maatriks

HORISONTAALSED VÄÄRTUSED	STRATEEGILISED EESMÄRGID				
	SE1	SE2	SE3	SE4	SE5
Elanike arvu kasv;					
Ligipääs töökohtadele, teenustele;					
Ettevõtluse, avalike teenuste areng ja uued töökohad;					

Sisemiste piirkondade tasakaalustatud areng, tööjaotus ja koostöö;	T	T	T	T	T
Õppimisvõime, hariduse ja oskuste areng;	E	E	E	E	E
Maakonnale omaste traditsioonide elushoidmine ja moderniseerimine;	G	G	G	G	G
Keskkonnasäästlikkus;	V	V	V	V	V
Arendustegevuse laiapõhjaline koostöömimine - maakondliku „arendusorganisatsiooni“ areng;	U	U	U	U	U
Uuenduslikkus ja kaasaegsus;	S	S	S	S	S
Kodanikeühenduste areng ja kaasatus;	E	E	E	E	E
Esteetiline välisilme.	D	D	D	D	D

Tegevuskava

Lisatud (vt Lisa).

Rahastamine

- Strateegia tegevuskava osa sisaldab maakonna jaoks oluliste suuremate projektide, investeringute loetelu koos indikatiivse maksumusega, mis põhineb strateegia koostamise aegsetel kalkulatsioonidel.
- Arvestades Eesti majanduses toimuvaid kiireid muutusi strateegia kehtivuse perioodil, muutuvad ka investeringute rahalised mahud vastavalt hindade muutusele.
- Strateegia elluviimise perioodil on tõenäoline, arvestades väliskeskkonna muutusi, muudatuste tegemine erinevate organisatsioonide ja valdkondade tegevuskavades, mis tingib vajaduse strateegia tegevuskava, sh rahastamisosa täpsustamise ja perioodilise uuendamise.
- Tegevuskava rahastamisosas esitatud summad näitavad investeringu vajadusi, kohati ka investeringu võimalusi (vastavad märkused on lisatud). Juurde on lisatud kirjeldus, millistest allikatest või kuidas investeringut on võimalik teostada. See aga ei tähenda investeringu automaatset teostamist. Enamasti on vajalik veel strateegia osaliste (koos)töö vajalike summade taotlemiseks.
- Osaliselt on strateegia tegevuskavas kajastatud konkureerivad projektid, eriti valdkondades, kus on tugev sisemine konkurents. Maakonna seisukohalt on oluline teatud valdkondade areng, kuid valdkonna sisesed prioriteedid pannakse paika eraldi tööga (valdkonnas tegutsejad või rahastajad).
- Strateegia rahastajateks on kõik organisatsioonid, kelle tegevus on arengustrateegiaga kooskõlas ja kes saavad oma tegevuste kavandamiseks kasutada maakonna arengustrateegia tuge: riik oma asutuste eelarvete ning erinevate ettevõtmiste projektipõhise rahastamise kaudu, omavalitsused, õppe- ja teadusasutused, ettevõtted ja

mittetulundussektori organisatsioonid oma eelarve kaudu, välispartnerid ühisprojektide kaudu, Euroopa Liit ja teised rahvusvahelised rahastajad oma poliitika ja fondide kaudu.

Eesmärkide tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorite väärtuse mõõtmise kaudu saab hinnata liikumist valdkondlike ja üldiste eesmärkide täitmise suunas. Indikaatorid peegeldavad enamasti mitme erineva tegevuse elluviimise koosmõjul sündivat olukorra muutust.

Indikaatorite valik põhineb nii rahvusvahelistel (ELi strateegiad), üle-eestiliselt kasutuses olevatel (riiklikud strateegiad) kui ka kohalikel (maakonna spetsialistide väljatöötatud) näitajatel.

Mõõtmine põhineb kättesaadaval meetodikal (statistika, eksperthinnangud, uuringud), mida enamasti saavad läbi viia kohalikud spetsialistid.

Tulemusindikaatorid
Loodud SKP elaniku kohta kasv
Tööhõive kasv
Keskmise brutopalgaga kasv
Ettevõtlusaktiivsuse (<i>tegutsevate äriühingute arv 1000 el kohta</i>) kasv
Kasvuvaldkondades loodud töökohtade arvu kasv
Regiooni keskmisest \geq tööpuuduse määr
Positiivne rändesaldo
Regiooni keskmisest \geq suhtelise vaesuse määr (<i>isikute osakaal, kelle ekvivalentnetosissetulek on suhtelise vaesuse piirist madalam</i>)
Kesk- ja kõrgharidusega elanike osakaalu kasv
Muuseumikülastuste arvu kasv
Kuritegude arvu vähenemine
Aktiivne piiriülene ja siseriiklik koostöö
Atraktiivne maine

Tulemuste hindamine ja strateegia uuendamine

Käesolev strateegia viiakse ellu Rapla maakonna valdkondlike, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste arengukavade, asutuste ja organisatsioonide arenguplaanide vahendusel. Koordineerimise ja hindamise üldise korralduse tagab Rapla Maavalitsus koos partneritega.

Tulemuste hindamise läbiviimiseks loob maavanem strateegia seire töörühma, mille ülesandeks on edueesmärkidele sihtväärtuste määratlemine, strateegia elluviimise üle üldise seire teostamine ning vajadusel ettepanekute tegemine muudatusteks.

Kord aastas koostatakse kokkuvõtte strateegia elluviimise tulemustest ja täpsustatakse eesmäärke.

Lisad

Lisa 1

Strateegias kasutatud mõisted

Arendusorganisatsioon - kõik institutsioonid ja spetsialistid maakonnas, kes tegelevad arendustegevusega ja töötavad koostöös.

Piirkond - asustus- või haldusüksustest koosnev kohaliku või regionaalse ulatusega funktsionaalsel või sarnasuslikul alusel piiritletud territoorium, mille täpsem ulatus sõltub piiritlemise aluseks olevatest konkreetsetest tunnustest.

Paikkond - asustussüsteemi esmane (alama astme) funktsionaalselt terviklik või ühtne koostisosa, mille moodustab asustusüksus või nende grupp.

Toimepiirkond - keskus-tagamaa süsteem, mis koosneb toimepiirkonna keskusest ning sellega funktsionaalselt seotud kohalikest keskustest ja nende tagamaal asuvatest paikkondadest, mille elanike jaoks on antud keskused peamiseks igapäevase ja perioodilise liikumise sihtkohaks. Toimepiirkonna ulatuses peaksid olema kaetud valdava osa elanike ja ettevõtjate vajadused nii tööhõive kui teenuste järele. Toimepiirkonna keskuste tagamaa siseselt eristatakse strateegia kontekstis ka selle linnalist lähitagamaad ning keskusega nõrgemalt seotud kaugemat tagamaad või selle ääreala.

Region - mistahes piirkond Eesti Vabariigis, mis võib hõlmata vastavalt kontekstile mitut valda või maakonda.

Linnapiirkond - valdavalt tiheasustusega ala, mis koosneb keskuslinnast või omavahel seotud linnadest ja nendega funktsionaalselt seotud eeslinna- ja valglinna piirkondadest. Suuremateks linnapiirkondadeks on strateegia tähenduses linnalised piirkonnad, kus elab rohkem kui 50 000 elanikku.

Maapiirkond - maaliste paikkondade kogum väljaspool linnalisi keskusi ja nende linnalist tagamaad, mida iseloomustab hõre või väga hõre asustus.

Tööjõuareaal - statistiliselt väljaselgitatud inimeste igapäevase liikumise alusel sisemiselt seotud piirkond. Tööjõuareaalid võivad olla erinevat suurusjärku ning hierarhiliselt seotud.

Arenduspiirkond - suurem, mitut omavalitsust hõlmav tervikregioon, tulenevalt sarnasustest geograafilistes, majandustegevuste ajaloolise spetsialiseerumise ja peamiste arenguvajaduste iseärasustes.

Piirkondlikud kompetentsikeskused - institutsionaalsed ühendused, mis põhinevad teadus- ja arendusasutuste, ettevõtete ning avaliku sektori vahelisel uuenduslikul ja teadmismahukal koostööl eesmärgiga pakkuda tuge piirkondliku ettevõtluse ja tööturu arengule nii kvalifitseeritud spetsialistide, uuringute ja koolituste, aga ka füüsilise keskkonna näol.

Piirkondade tark (nutikas) spetsialiseerumine - piirkondade spetsiifilistele ressursidele ja arengueeldustele toetuvate majandustegevuse valdkondade teadmismahukas väljaarendamine rahvusvaheliselt või üleriigiliselt konkurentsivõimelisel tasemel. Piirkondade targa spetsialiseerumise valdkonnadeks võivad olla ettevõtluse kasvustrategias 2014-2020 määratletud üleriigiliste kasvualade sisesed kitsamad regionaalsed spetsialiseerumisvaldkonnad või ka muud täiendavad valdkonnad lisaks riiklikele kasvualadele.

Visioon - maakonna soovitud tulevikuseisundi kirjeldus aastani 2027, kuid mis on kohane jätkuma ka pikemaajalises perspektiivis.

Eesmärk - täpsem sihiseade arengu suunamiseks, mis seostub visioonis kirjeldatud soovitud tulevikuseisundi saavutamiseks.

Meede - eesmärkide saavutamiseks kavandatav tegevuste kogum. Meede koosneb tegevustest, mille elluviimisel saavutatakse tegevuste väljundite tulemusena meetme oodatav tulemus. Kannab eraldiseisvat tähendust „meetmest“ kui tegevuskompleksist ELi struktuurifondide toetusvahendite kasutamisel.

Tegevus - täpsem alategevus või alategevuste kompleks meetme elluviimiseks, olles ühtlasi väiksem jälgitav strateegilise planeerimise ühik strateegias.

Horisontaalne väärtus - põhimõtted, millel on kõiki arengustrateegia strateegilisi valdkondi läbiv tähendus.

Põhimõte - kokkulepitud reeglid, piirangud, käitumisjuhised.

Strateegia - üldine tegutsemisviis pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks dokumenteeritud tulevikukujutus; ideede, printsiipide, eesmärkide jt kompleks.

Tegevussuund - olemuslikult sarnaste tegevuste kogum, mille kaudu kavatakse saavutada püstitatud eesmärgid.

Tõmbekeskus - asula, mis on oma tagamaa (kuni 30 minuti autosõidu raadiuses) asulate elanikele oluline pendelrände sihtkoht.

Kasvukeskus - asula, kus kasvab elanike ja töökohtade arv.

Kant - on sotsiaalne ja kultuuriline asustuse algkooslus, millel on ühine „meietunne“. See on ala, mida asustab konkreetne kogukond ja mis on neile „oma“.

Loomemajandus - (majandus)valdkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel ning loob heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise. (Loomemajandus sektorid - arhitektuur, disain, kujutav kunst, muuseumid, muusika, teater, kirjandus ja kirjastamine, audiovisuaalkunstid, reklaam ja meelelahutuslik tarkvara, arvutimängud jms).

Strateegias kasutatud lühendid

AS - aktsiaselts

EL - Euroopa Liit

IKT - info-kommunikatsiooni tehnoloogia

MTÜ - mittetulundusühing

MV - maavalitsus

RAEK - Raplamaa arengu- ja ettevõtluskeskus

ROL - Raplamaa Omavalitsuste Liit

SE - strateegiline eesmärk

SKP - sisemajanduse koguprodukt (SKP) ehk sisemajanduse kogutoodang (SKT) (inglise keeles Gross Domestic Product, GDP)

Lisa 3

Strateegia seos Eesti riiklike arengudokumentidega

Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“. Strateegial ja üleriigilisel planeeringul on oluline teineteist täiendav roll – kui üleriigiline planeering määrab kindlaks riigi regionaalse arengu suunamise ruumilised alused ja üldised sihid, siis arengustrateegia ülesanne on kujundada Raplamaa arengu suunamise ja toetamise täpsemad põhimõtted ning ajaspetsiifilised eesmärgid ja tegevused.

Regionaalarengu strateegia 2014-2020 (RAS). RASi kaudu soovib Vabariigi Valitsus ühtlustada Eesti piirkondlikku arengut, kus iga piirkond panustaks oma eripärale ja tugevustele, panustades Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu, ning kus inimestele oleksid kättesaadavad head töökohad, teenused, võimalused eneseteostuseks ja mitmekesiseid tegevusi võimaldav elukeskkond.

Regionaalpoliitika peab seejuures olema ennekõike proaktiivne – arvestama kogu maailmas arenguga kaasnevate ruumilise ja ühiskondliku arengu protsessidega ning aitama eri piirkondadel nendega võimalikult oskuslikult kohanduda. Nende püüdluste realiseerimiseks on vajalik riigi regionaalpoliitika järjekindel ja laiaulatuslik rakendamine, mille olulise osana eraldab Vabariigi Valitsus jätkuvalt spetsiifilisi regionaalarengu toetuseid piirkondade arengu kiirendamiseks.

Arengustrateegia on koostatud maavanemale Vabariigi Valitsuse seaduse § 84 lõikega 1 määratud ülesande – hoolitseda maakonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu eest – täitmiseks.

Raplamaa arengustrateegia täpsustab regionaalarengu strateegia meetmete elluviimist maakondlikul tasandil.

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“. Strateegial on konkurentsivõime kava üldeesmärkide saavutamist toetav roll. Strateegia täiendab konkurentsivõime kava riigisisese vaatega, olles suunatud Rapla maakonna spetsiifilise probleemistiku lahendamisele ja arengueelduste paremale ärakasutamisele.

Eesti säästva arengu riiklik strateegia "Säästev Eesti 21". Strateegia elluviimine toetab otseselt säästva arengu riikliku strateegia eesmärgi nr 3 „Sidus ühiskond“ aastaks 2030 soovitava regionaalse tasakaalustatuse seisundi poole liikumist. Regionaalarengu strateegia meetmed soodustavad ka sotsiaalse kaasatuse ning kodanikuühiskonna tugevnemist.

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020. Maakonna arengustrateegia ja ettevõtluse kasvustrateegia toetavad vastastikku üksteise eesmärke ja põhisuundi. Kui ettevõtluse kasvustrateegia põhifookuses on eeskätt suurema kasvu- ja konkurentsipotentsiaaliga ettevõtluse edendamine, siis maakonna strateegia oluline prioriteet on Raplamaa piirkondlike ettevõtete arengu ja ettevõtluse infrastruktuuri toetamine, võimendades sellega ettevõtluse pealekasvu eeskätt maakonna keskustes ja keskustest kaugemal asuvates piirkondades.

Piirkondlikud ettevõtjad moodustavad arvukuselt suurima segmendi Eesti ettevõtjaskonnast ning neil on kanda ka märkimisväärne roll tööhõives ning sotsiaalsetele ja regionaalsetele väljakutsetele vastamises. Arendustegevustes kannavad üht võtmerollidest *maakondlikud arenduskeskused (maakonnas RAEK)*, mille ülesandeks on ettevõtjate nõustamine ja vajadusel ka finantstoe pakkumine äritegevuse alustamisel. Sealhulgas RAEKist saab üks peamisi strateegia ettevõtlusalaste eesmärkide elluviijad.

Elukestva õppe strateegia 2014-2020 (EÕS). Kui EÕS-i üheks eesmärgiks on luua üleriigiliselt kvaliteetsed, mitmekesised ja tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjääriteenused, siis maakonna arengustrateegia näeb ette piirkondlike ettevõtlusvajadustega sünkroniseeritud tööjookoolituse ja ettevõtlikkuse edendamise tegevused.

Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (MAK). MAKi meetmed põllumajanduse, metsanduse ja toidusektori ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamiseks ning maaetevõtluse mitmekesistamise ja väikeettevõtetes töökohtade loomiseks toetavad strateegia eesmärke ettevõtluse stimuleerimiseks ja inimressursi tõhusamaks kasutuselevõtuks tööturul.

Turismi arengukava 2014-2020 (TAK). TAK eesmärk on tagada Eesti konkurentsivõime ja rahvusvaheline atraktiivsus turismi sihtkohana. Strateegilisteks tegevussuundadeks on Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine, turismiinfo juhtimine, turismitoodete arenduse juhtimine, turismi arenguvõimaluste seire, rahvusvaheliselt huvipakkuvate turismiatraktsioonide arendamine, rahvusvaheliste sündmuste toetamine ja piirkondlike turismitoodete arendamine. Turismisektori jätkusuutliku arengu eelduseks on säästva turismi põhimõtete rakendamine. Arengukava läbivaks põhimõtteks on lähtumine külastaja teekonnast, mille kohaselt peab külastuselamus olema kvaliteetne, külalislahke ja turvaline ning igas vanuses ja erivajadustega inimestele ligipääsetav. Eesmärgi saavutamiseks viiakse tegevused ellu arengukavas ettenähtud meetmete kaudu vastavalt neljaks aastaks koostatud rakendusplaanile.

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020. Rahvastiku tervise seisukohalt on tasakaalustatud piirkondlik areng äärmiselt oluline, kuna sellest oleneb ka tervishoiuteenuste piisav kättesaadavus kõigis piirkondades elavatele inimestele. Piirkondlikud erinevused elanike sissetulekutes võivad asetada osa rahvastikust ebasoodsamasse olukorda ka tervisekäitumuslike valikute tegemisel. Tervishoiu teenuste kättesaadavuse tagamine on mõlema strateegia subjektiks.

Strateegia eesmärkide elluviimisega toetatakse investeeringuid spordirajatistesse ja tervisekeskustesse ning keskuseid tagamaaga sidustavate jalg- ja jalgrattateede rajamiseks, millega luuakse eeldused elanikkonna seas tervislike eluviiside levimiseks, ning

tervisehoiuteenuste infrastruktuuri arendamiseks toimepiirkondades, vähendades piirkondlike erinevusi elanikkonna tervist mõjutavate teenuste kättesaadavuse osas.

Kodanikuühiskonna arengukava 2011–2014. Kohaliku omaalgatuse ning piirkondlike -ühenduste (eelkõige küla- ja asumiseltsid) tegevuse toetamise kaudu aitab strateegia kaasa kodanikuühenduste kui avalike teenuste osutamise partnerite tegutsemisvõimekuse ja elujõu suurendamisele.

Transpordi arengukava 2014–2020. Transpordi arengukaval on oluline roll strateegia eesmärkide elluviimisel. Transpordi arengukava aitab ellu viia strateegia eesmärki maakonna sisese ja -välise sidususe kujundamisest.

Kohalike omavalitsuste arengukavad. Kehtivad kohalike omavalitsuste arengukavad on olnud üheks aluseks strateegia koostamisel. Samas on strateegia juhiseks omavalitsuste arengukavade täiendamisel. Omavalitsuste arengukavad täpsustavad strateegia meetmete elluviimist kohalikul tasandil, sisaldades kokkuleppeid piirkondlike spetsialiseerumisvaldkondade, eelisarendatavate piirkondlike ressursside ning võtmetegevuste kohta strateegia meetmete elluviimisel.

Teised riiklikud strateegiad.

Lisa 4

Mõjud ja seosed läbivate valdkondadega

Läbivad valdkonnad	Strateegia mõju läbivate valdkondade eesmärkide saavutamisel
Regionaalne areng	Positiivne. Strateegia on suunatud maakonna tasakaalustatud arengu saavutamisele. Kuigi nutikat spetsialiseerumist (NS) rakendatakse Eestis riiklikul tasandil, võib prognoosida NS positiivset mõju ka regionaalsel tasandil.
Keskonnahoid ja kliimapoliitika	Positiivne. Strateegia elluviimine võimaldab luua tingimused ja eeldused vastava kompetentsi arenguks maakonnas.
Võrdsed võimalused (sh sooline võrdõiguslikkus)	Positiivne. Strateegia rakendamise juhtimis- ja koordineerimissüsteemide loomisel arvestatakse võrdsete võimaluste põhimõtetega.
Infoühiskonna areng	Positiivne. Üks nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondi on IKT rakendamine läbivalt teistes sektorites; toetatakse e-teenuste jätkuvat arengut; luuakse eeldused IT-alase hariduse ja ettevõtluse arenguks.
Riigivalitsemise areng	Positiivne. Strateegia üheks eesmärgiks on luua senisest tõhusamad maakondlikud strateegia juhtimise ja koordineerimise mehhanismid.

Lisa 5

Maakonnakeskus Rapla

Kujunemine.

Rapla kui tõmbekeskuse roll hakkas kujunema 14. sajandil, kui siia ehitati kihelkonnakirik ning Rapla hakkas toimima kihelkonnakeskusena. Kihelkonnakeskuse tagamaa oli eeskätt

Rapla kihelkonna piirkond, mis jääb praeguste Rapla, Kehtna, Raikküla, ka Järvakandi valla territooriumile. Tagamaa territoorium suurenemisele andis suure tõuke 1950. aastal moodustatud Rapla rajoon, mille piirid ühtivad praeguse Rapla maakonna piiridega. Raplas on ajalooliselt paiknenud mitmete ettevõtete ja riigiasutuste osakonnad. Tõmbekeskuse kujunemisel on tähtsad ka aastad 1945 ja 1993, mil Rapla sai vastavalt alevi ja linna õigused.

Olukorra kirjeldus

Rapla on Raplammaa ainus linn ning ühtlasi maakonna suurim haldus- ja teeninduskeskus. Siia on koondunud mitmete riigiasutuste esindused (sh maavalitsus) ning kultuuri-, spordi-, haridus- ja sotsiaalteenuseid pakkuvad asutused. Raplas paikneb oluline osa maakonna kaubandus- ja teenindusettevõtetest. Lisaks Raplale on maakonnas ainult üks oluline tõmbekeskus – Märjamaa (Tammaru 2001).

Uuringute „Raplamaa kui eluruum“ (2009), „Regionaalne pendelrändeuuring“ (2010) ja „Regionaalse pendelrände kordusuuring“ (2013) alusel on maakonna suurim tõmbekeskus Rapla linn, Rapla piirkonda saabub tööajal rohkem inimesi, kui siit mujale läheb, ning suurem osa Rapla valla elanikest elab ja õpib siin vallas.

Eesti 47 linnast on Rapla elanike arvult 24. kohal, maakonnakeskustest on Rapla linnast elanike arvu poolest väiksem vaid Kärdla. 2013. aasta uuringust lähtuvad faktid tõestavad, et vaatamata suhteliselt väiksele elanike arvule on Rapla Eestis oluline tõmbekeskus:

- Tõmbekeskusesse tööperioodil iga päev tulijate ja siit mujale minejate arvude vahe järgi on Rapla Eesti linnadest 8. kohal (Raplasse tuleb tööajaks *ca* 1120 inimest rohkem, kui läheb mujale).
- Tööperioodil tulevate inimeste arvu (3748) järgi on Rapla Eesti linnadest 10. kohal (eespool nt Narvast, Paidest, Jõgevast, Põlvast, Valgast).
- Tagamaaks olevate piirkondade arvu järgi on Rapla Eesti linnadest 8. kohal.
- Teiste omavalitsuste elanikest töötab Rapla vallas enim inimesi - Kehtna (390), Raikküla (153), Märjamaa (105), Juuru (99), Kohila (75), Kaiu (36) vallast ning Tallinnast (99).

Rapla valla töökohtade analüüsist selgub, et Rapla vallas on *ca* 3320 töökohta, sh valda elama registreeritud elanike töökohti *ca* 2/3 (suurusjärgus 2100-2200) sh teiste omavalitsuste elanike töökohti *ca* 1/3 (suurusjärgus 1100-1200).

Viimasel kümnekonnal aastal on Eestis toimunud riigiasutuste paiknemise ümberkorraldamine regioonidepõhiseks. Vähendatud on riigiasutuste esinduste ametnike arvu, juhtimistasand on koondunud suuremate regioonide keskustesse. Sealjuures tuleb tagada, et maakonna elanikud saavad vajalikke teenuseid jätkuvalt võimalikult käepäraselt. Seetõttu peavad teatud teeninduspunktid jääma jätkuvalt Rapla linna. Maakonnakeskuse tugevdamiseks ja maakonna elanikele vajalike teenuste kättesaadavuse püsimiseks on vajalik ka edaspidi maakonnasisene koostöö.

Linnaruumi seisund ja majandusareng

Linnaruum on olemasolevatele ja potentsiaalsetele ettevõtjatele tähtis nii oma ettevõtte toimimiseks vajaliku infrastruktuuri kui töötajate olemasoluks vajaliku keskkonna osas (vaba aeg, sport, kultuur, haridus, erinevad teenused jm). Rapla vald on koostöös eraettevõtlike, riigi ja Euroopa Liiduga panustanud märkimisväärselt Rapla linnaruumi

arengusse, kuid vajadusi on veel palju. Korrastatud on olulised transiitteed Tallinna ja Viljandi mnt (koos uute kergteedega) ning Välja tn. Suures osas on välja arendatud ja korrastatud ühisvee- ja kanalisatsioonivõrk. Osaliselt rekonstrueerimisel on sooja- ja elektrivõrgud. Raplas on olemas gaasivõrk. Kümnekonna aastaga on märkimisväärselt hoogustunud kaubandusettevõtlus. Tootmisettevõtluses tegusevad jätkuvalt „vanad olijad“, mõned aastad tagasi kolis oma toidutootmise Rapla lähedale Saarioinen Eesti, mis oma müügitöös rõhutab ka puhast keskkonda. Lisaks ettevõtjate ja töötajate vaba aja veetmise ja rekreatsiooni seisukohalt on olulised Sadolin spordihoone, Vesiroosi gümnaasiumi terviserada, kultuurikeskus, jõepromenaad jm. Korrastatud on paljude hoonete ja alade välisilm, mis kokkuvõttes kujundab samuti piirkonna mainet ka võimalikele investoritele. Lisaks on korrastatud ettevõtjate oma perede ja töötajate olemasoluks ning püsimiseks vajalikke koole, lasteaedu, sotsiaal-, kultuuri- ja spordiobjekte jm.

Rapla kui maakonna logistilise keskuse üheks realistlikuks rolliks ka tulevikus (loodetavasti senisest rohkem) on töökohtade pakkumine. Üks võimalus on aidata erinevate toetustega kaasa nii *era- kui valla ettevõtlusalade* ettevalmistamisele. Maakonna elanike töölkäimise parandamiseks nii Rapla kui Tallinna piirkonnas on väga vajalik *liikuvuse* areng. Elroni rongid on andnud eelduse ühistranspordi populaarsuse kasvule, vajalik on tagada parem juurdepääs Rapla (ka Hagudi) raudteejaama nii autodega kui kergliiklejatele, parkimisvõimalused autodele (praeguseks on seal parklad jäänud kitsaks), jalgrataste hoidmise võimalused jm. Vajalik on ka Rapla parem ühendamine kergliiklejatele Märjamaa, Kohila/Tallinna, Järvakandi, Juuru jt suundadel. Rapla rolli juurde keskuseks kuulub (seni väljaarendamata) keskosa („hollivuudi“ platsist turuni), mille roll on nii kaubanduse-teeninduse arengu (eriti kohalikud väiketootjad turul ja korrastatud ala ümber paiknema hakkavad uued ettevõtted) kui vaba aja veetmise ja rekreatsiooni seisukohalt (väljaarendatav kergliiklemise koridor kulgeks Rapla Ühisgümnaasiumi juurest Lastepargini, ühendades Rapla erinevaid osasid). Rapla piirkonnas väljaarendatud ühistranspordi ja kergliikluse võrgud võimaldavad ka mõnest teisest vallast Rapla kaudu mujale Raplamaanale tööle liikumist. Rapla lähedal asub väikelennukite ja hobilennunduse lennuväli, mille väljaarendamine hoogustab aastate pärast kohaliku ettevõtlust – nii lennuväljal tekkiv ettevõtlus (lennukite hoiustamine, hooldamine jt teenused) kui ka lennuväli kui ettevõtjatele ja (lennu)turistidele sobiv liiklemisvõimalus.

Maakonnakeskuse roll maakonna arengu kujundamisel.

Maakonna arengu kujundamine on käinud (ja peaks käima) kõige otsesemalt maakondlike organisatsioonide kaudu (Raplamaa Omavalitsuste Liit, Rapla Maavalitsus jt). Paraku on enamike riigiasutuste strateegiliste otsuste tasand viidud Tallinnasse või mõne teise suurema regiooni keskusesse. See on vähendanud piirkonna arengu jaoks kohapeal otsuste tegemist. Rapla vald omavalitsusena on osalenud maakonna arengu kujundamisel enamasti partnerina omavalitsuste liidule, maavalitsusele, haiglale jt asutustele. Rapla on omavalitsusena huvitatud keskuse rolli säilitamisest ja arengust, mille eelduseks on maakonna (kui tagamaa) säilimine. Ka Rapla valla strateegilistes suundades ja otsustes on palju maakonda puudutavaid elemente (sh rongi- ja bussijaam, ühistransport, teenindus, töökohad, vaba aja võimalused, gümnaasiumivõrk, staadion, keskraamatukogu, muusikakool, huvikool, helistuudio, erilasteaed, laululava, keskväljak, turg, haigla, kalmistu, sotsiaalobjektid, kergliiklusteed, parklad, lennuväli, kardirada, krossirada jm).

Nende kõikide väljaarendamine ja ülevalpidamine on Rapla vallal keeruline, kui peaks arvestama ainult oma ressursidega.

Rapla maakonna keskuste arengustrateegias on toodud kohalike omavalitsuste ootused Raplale kui maakonnakeskusele:

- Rapla peaks olema hästi kättesaadav kõikidest maakonna kantidest;
 - Raplas peaksid olema kõik inimesele elu jooksul vajaminevad teenused;
 - Raplas peaks paiknema ühistranspordisõlm;
 - Raplast peaks koordineeritama keskselt kogu maakonna kultuuriteemat;
 - Raplas peaks olema kõik võimalused spordiga tegelemiseks ning siin peaks olema maakonna esindusstaadion;
 - Raplas peaksid paiknema kesksed nõustamis- ja infokeskused (turismiinfo, ettevõtlusinfo, karjäärinõustamine, psühholoogiline nõustamine jne);
 - Raplas peaks olema selgelt aru saada, kus on Rapla keskpunkt (keskväljak);
 - Raplas peaks olema võimalik läbi viia maakonnaüleseid suurüritusi (maakonna keskuses on olemas võimalused - laululava, staadion, keskväljak);
 - Raplas peaks olemas esinduslik kultuurikeskus ja näitusesaal.
-